

Kobberpolitik og Kritik.

Min Afhandling om svensk Kobberpolitik i nærværende Tidsskrifts sidste Hefte 38 ff. har kaldt to Kritikere frem. I Dansk historisk Tidsskrift X: 4, 167, har mag. art. Axel E. Christensen anført, at det oversøiske Kobber paa et tidligt Tidspunkt — Gustav Adolf Tiden — »sikkert» ikke har haft saa stor en Betydning, som af mig antaget. Da Kritikeren udtaler sig uden at have undersøgt Spørgsmaalet og har øst sin Viden »aus eigenem Busen», er Drøftelse af Realiteter med ham naturligtvis umulig. Om sin Læremester Prof. Heckscher skriver han samme Sted (p. 166), at en af H's vigtigste Dyder er, at selv usikre Resultater ikke udtrykkes ved et intetsigende »maaske», »rimeligvis» eller »sikkert». Jeg vilde ønske at Axel E. Christensen og andre kvalificerede Anmeldere vilde tilegne sig samme Dyd, saa man i et Fagtidsskrift kunde undgaa at træffe den Slags letbenede Indvendinger fremsat med en Værdighed og Autoritet, der staar i omvendt Forhold til Postulatets videnskabelige Værdi, og overlade den Metier til Dagspressens politiske »videnskabelige» Anmeldere, som mestrer denne specielle Form for »Objektivitet» til Fuldkommenhed.

Af betydelig større Interesse er den saglige Gennemgang, som Professor Heckscher har foretaget af min Afhandling i en Anmeldelse i Svensk Historisk Tidsskrift 1937, s. 295—314. Professor Heckscher er enig med mig i, at det efter min Dokumentation er fastslaaet, at Sverrig ikke var Verdens største Kobberproducent. Professor Heckscher vil endvidere gaa med til, at det japanske Kobber muligvis har været en medvirkende Faktor ved Prisdannelsen paa det europæiske Marked i sidste Halvdel af det 17. Aarhundrede, — efter 1680 — medens han for Tiden til 1657 blankt afviser en saadan Mulighed og mener at have dokumenteret dette. Hermed hører Enigheden op.

Jeg skal straks anføre at jeg fastholder mit Standpunkt. Det vil derfor være nødvendigt for mig at tage Professor Heckschers Dokumentation op til indgaaende Behandling og vise, hvor uholdbart et Grundlag den hviler paa. Jeg skal begynde med de to store Kanoner, Professor Heckscher har kørt frem — Nachods

Arbejde over »Die Beziehungen der Niederländischen Ostindischen Compagnie zu Japan im siebzehnten Jahrhundert» og Amsterdammoteringerne, de saakaldte Cours van Negotie t'Amsterdam.

Paa Basis af Nachod mener Professor Heckscher at vise, at der fra 1628—33 ingen Eksport fandtes af Kobber fra Japan, 1634/37 eksporteredes der aarlig ca 315 metriske Tons, 1638/45 0 og 1646—47—49—50 230 Tons i aarligt Gennemsnit. Professor Heckscher vil hermed bevise, at det japanske Kobber overhovedet ingen Rolle spiller paa Gustav Adolfs tid. Ganske vist omtaler Falkenberg i Amsterdam 1628 136 Tons japansk Kobber, som efter Professor Heckschers Mening kan have forladt sit Hjemland Aaret forud, da Eksporten fra Japan 1628 jo efter Nachod var Nul. Hvis Professor Heckscher i den Tabel han opstiller over Nachods Eksporttal havde taget Aarene fra 1621 — hvad jeg havde anset for rigtigst —, vilde det straks have været klart, at Nachod overhovedet intet kan oplyse om Eksporten i 1620, erne, fordi han ikke har haft Materiale hertil — Nachod gør forøvrigt ogsaa selv loyalt opmærksom paa, at der er betydelige Lakuner i og Mangler ved hans Materiale.

Nachods Oplysninger om det hollandske ostindiske Kompagnies Eksport af Kobber fra Japan¹ ser saaledes ud:

1621	116 picols.
1622	972, ⁰³ »
1623	19,7 »
1624	_____
1625	?
1626	?
1627	?
1628—1632	_____
1633	_____
1634	4886, ³⁴ »
1635	5790, ⁶⁹ »
	etc.

Det falder straks i Øjnene, at Nachod overhovedet intet kan oplyse om Aarene 1625—27, for disse meget vigtige Aar er saaledes hans Værdi som Kilde lig Nul. Men hvorledes forholder det sig med hans øvrige Opgivelser? Til Belysning af disses absolutte Mangel paa Tilforladelighed skal jeg anføre nogle Eksempler. 1623 sendtes 100 Stk. Kobber fra Surat til Persien, med en betydelig større Vægt end de 19,7 picols, som Nachod anfører, men det er naturligvis muligt, at de stammer fra Eksport for Aaret forud.

¹ _____ betyder Intet, og ?, at der ingen Oplysninger forefindes.

1624 kom et Parti til Ispahan — samme Aar skrev Bevindtheberne i Amsterdam om den gode Fortjeneste paa Kobber i Persien og anmodede om at faa sendt et Parti paa 2—300000 ℓ til Nederlandene og lige saa meget til Persien, 1624 findes hos Nachod ingen Eksport. 1627 sendtes 996 picols til Surat og 1628 939 picols 31 catty Kobber fra Surat til Persien. 1628 har Nachod Eksporttallet 0 for japansk Kobber, samme Aar nævnes, at Gamron alene har taget 400 picols aarlig; 1629 levereredes til et Faktori i Persien 1477 Stk. groft og 1252 Stk. fint Kobber. 1633 sendtes fra Batavia til Persien 179.793 ℓ holl. japansk Kobber, medens Nachod har Eksporttal 0 lige fra 1628—33¹. I min Afhandling i Scandia har jeg skrevet, at vi ingen Efterretninger har om Forsendelser af japansk Kobber til Persien 1629—33, hvilket ikke er rigtigt. De anførte Eksempler bekræfter yderligere min Tese, medens mit tidligere Ukendskab til dem muligvis har bidraget til at lede Professor Heckscher paa Vildspor og yderligere sløve hans Kritik over for Nachods Kildeværdi.

Disse Tal omhandler kun, hvad der kan paavises gennem Kompagniets officielle Korrespondance, som sendt fra et Faktori til et andet blandt mange, uomtalt er til Dels Handelen paa Koromandelkysten og Bengalen samt, hvad Batavia selv maatte forbruge og videresende og hvad der er gaaet til Europa. Det er hermed bevist, at Nachods Opgivelser er hen i Vejret, og dermed falder Professor Heckschers Dokumentation helt til Jorden. Jeg siger som Professor Heckscher, at Tallene taler for sig selv. Forøvrigt undrer det mig, at Professor Heckscher bruger Nachods Fremstilling ganske kritikløst uden at gaa til Kilderne — selve Kompagniernes officielle Korrespondance. Denne er dog en primær Kilde, og det er en god gammel Regel, at man ikke nøjes med Beretninger, men gaar til de primære Kilder, hvor dette er muligt. At Nachod »har fått oreserverat erkännande bl. a. av van Dams utgivare», som Professor Heckscher anfører, er naturligvis med Hensyn til hans Kildeværdi ganske irrelevant for Historikeren, og mine Opgivelser om Forsendelser (Scandia p. 66) skulde have henledt Professor Heckschers Opmærksomhed paa Fejlene i hans tabellariske Opstilling.

Vi kommer derefter til det japanske Kobbers Indflydelse paa det europæiske Marked. Falkenbergs Beretning om det japanske Kobber i 1628 er allerede omtalt af Heckscher, jeg har gjort opmærksom paa, at Falkenberg endvidere 1633 fra Amsterdam udtrykker Frygt for, at hvis det svenske Kobber blev drevet for højt

¹ Dunlop: Bronnen etc. p. 28 — 42 — 84 — 125 — 217 — 264 — 317 — 433.

op, vilde Hollænderne atter med Profit hente Kobber fra Japan. Naar Professor Heckscher skriver, at ham bekendt findes der intet andet Bevis paa japansk Kobber i Amsterdam end fra 1628, saa er hertil at sige, at det er en noget sofistisk Bemærkning, da Talen er om japansk Kobber paa det europæiske Marked. Men forøvrigt foreligger der svenske Kilder, som giver Besked om det japanske Kobber i Amsterdam. Louis de Geer meddelte i Foraaret 1629 Johan Skytte, at det japanske Kobber, om end det ikke var saa godt som det svenske, begyndte at finde Afsætning i Amsterdam, og var en af Aarsagerne til de lavere Priser¹. Jeg har gjort opmærksom paa, at Louis de Geer 1633 meddelte Kansleren, han erindrede, at da han i sin Tid (altsaa Gustav Adolf Tiden, hvor Heckscher paa Basis af Nachod urigtigt hævder, at der praktisk talt ingen japansk Kobbereksport fandtes), var i Rouen, kom der Kobber fra det vest- og ostindiske Kompagni, særlig fra det sidste, *hvilket for-arsagede det første Prisfald*². Det var derfor nødvendigt at have store Partier, (vel i Amsterdam) og true dem med at slaa Priserne ned — man maatte af samme Grund ikke vække den sovende Hund, det vil sige det japanske Kobber. Ligesom det svenske Kobber ogsaa gik andetsteds hen end til Amsterdam, var denne By ikke eneste Afsætningssted for japanske Kobber. Hvad der er det afgørende, er naturligvis Kobberets Tilstedeværelse paa de vigtigste europæiske Markeder; de Geer oplyser, at Kobberet gik til Aix.

Lad mig i denne Forbindelse endnu engang pointere, at ikke alene det japanske, men ogsaa det vestindiske trykkede Priserne paa svensk Kobber. Falkenberg skriver saaledes 1633, at der i den vestindiske Handel ikke drages saa meget Kobber (altsaa europæisk) som tidligere, og meddelte, at det vestindiske Kobber ikke førtes til Holland, fordi Priserne for Tiden var lave, men advarer mod, hvad der kan ske »efterdi Hollænderne og flere intet undlader, naar de kunde gøre det med Profit». Heraf fremgaar det, at europæisk Kobber havde et Marked i Vestindien, som skrumpede ind, og paa den anden Side, at vestindisk, naar Priserne i Europa gik tilstrækkeligt højt, d. v. s. gav en god Profit, ogsaa bragtes dertil. Dette gælder naturligvis ikke alene Amsterdam. Vi ved, at amerikansk Kobber i første Halvdel af det 17. Aarh. bragtes til Sevilla, vi ved, det bl. a. brugtes til Kanoner, og vi ved i hvilket Forhold det i 1629 blandedes med ungarsk —

¹ E. W. Dahlgren: Louis de Geer. I p. 195. Uppsala 1923.

² Historiska Handlingar rörande Skandinaviens Historia. 29. p. 277—79. Stockholm 1934. De samme gentages i Brev af $\frac{6}{2}$ 1633 til Pfalzgreve Johan Casimir om Tiden kort efter 1625.

det vil sige europæisk, og andet Kobber¹. Selv den dygtigste Tryllekunstner kan ikke faa det oversøiske Kobber, d. v. s. særlig det japanske, til at forsvinde fra det europæiske Marked, ej heller dets Indflydelse paa Prisdannelsen. Som jeg har anført i Scandia, var Kompagniernes Oprettelse og Hollændernes og Englændernes Handel og Opdagelser i høj Grad medvirkende til den Prisstigning for europæisk Kobber som fandt Sted 1610—25, for derefter, da Kobbereksporten fra Japan og Vestindien tager Fart, fra 1625 at virke i stik modsat Retning. Professor Heckscher har ikke været opmærksom paa dette Moment og synes i nogen Grad at ville tillægge det ringe Betydning. Foruden hvad selve Udviklingen af de armerede Skibe betød, finder vi i saa godt som alle Beretninger om Køb mellem de hvide Erobrere og den indfødte Befolkning Kobber og Messing anført som en meget vigtig Vare. For blot at nævne et Eksempel, den første Koncession om Jord, Englænderne fik i Virginia af Indianerne, betaltes med Geværer og »a proportion of copper»². Professor Heckscher har som Underrubrik for det her omhandlede Afsnit i sin Sveriges økonomiske Historie, Hus-holdning under international Paavirkning, men behandler Kobberproblemet ud fra rent nationale Synspunkter, hvilket antagelig ikke er uden Betydning for hans Ulyst til at se Sagen under en bredere og mere frugtbar Synsvinkel.

Jeg kommer saa til de amsterdamske ugentlige Kurslister. Professor Heckscher fremsætter her den unægtelig noget dristige Paastand, at det japanske Kobber overhovedet ikke noteredes paa det amsterdamske Marked i første Halvdel af det 17. Aarhundrede. Det ved han lige saa lidt som jeg noget som helst om, ganske simpelt fordi Materiale til en saadan Slutning ikke forefindes. Professor Heckscher synes at leve i den Vildfarelse, at der findes et stort Antal af disse ugentlige udgivne Prisnoteringer. Faktum er, at der mangler Noteringer for en Række Aar, og for andre Aar findes kun ganske enkelte, langt over 90 % savnes ialfald paa nærværende Tidspunkt. Men selv om Listerne var mere komplette, og der ikke fandtes Noteringer, var dette dog ikke Udtryk for, at der ikke fandtes japansk Kobber paa Markedet. Mig bekendt findes der kun to Noteringer 1669 og 1674 paa det nederlandske Prisinstitut i Amsterdam — det er muligt, der er flere. En Del af de store Køb er efter min Mening aldrig blevet noterede, fordi de er foregaaede uden om Noteringerne, og Kobberhandelen var for en meget stor Del en Branche, hvor Spekulationskøb og meget store Underhaandskøb fandt Sted. Jeg skal i den Forbin-

¹ The Spanish Rule of Trade to the Westindies. p. 346. London 1702.

² Wyndham: The Atlantic and Slavery. p. 167. London 1935.

delse gøre opmærksom paa, at i de faa Lister, der er bevarede, finder vi Gang paa Gang ikke svensk Garkobber nævnt, men f. Eks. svensk Kobbertraad; hvis man deraf vilde slutte, at der ikke fandtes svensk Garkobber paa det hollandske Marked, vilde man unægtelig gøre sig skyldig i en grov Fejlslutning. Det er nærmest kompromitterende for Professor Heckschers Dokumentation, at han bygger paa — siger og skriver to — Prislister fra 1628 og 1630, for Gustav Adolf Tiden, og paa et Tidspunkt, hvor man ved, der handledes japansk Kobber (jfr Falkenberg 1628 og L. de Geer 1629), desuden paa et Antal Lister fra Aar, hvor der var mere eller mindre Krigstilstand mellem Japanere og Hollændere, af hvilken Grund Handelen var standset, samt paa Lister fra sidste Halvdel af 1640'erne, hvor den japanske Kobberhandel med Hollænderne laa ret langt nede. Hvor mange Lister, der benyttes for disse, anfører Professor Heckscher ikke, men naar man udskyder Kategori 1 og 2, som er aldeles uden Beviskraft, bliver der kun et yderst sparsomt Materiale til Bedømmelsen af Tiden fra 1625—1650 tilbage. Jeg kan ikke se, at Professor Heckscher har fremdraget et eneste Moment, der overhovedet rokker en Tøddel af min Skildring af Gustaf Adolf Tiden.

Professor Heckscher kalder den japanske Eksport en quantité negligeeable. Hvad er forøvrigt dette? Professor Heckscher sammenstiller i sin tabellariske Opstilling den japanske *Eksport* med den svenske *Produktion*, fordi han mangler de svenske Eksportcifre. Det er efter min Mening, naar man vil sammenligne Forholdet mellem de to Landes Eksport, en saglig højst misvisende Fremgangsmaade. At de svenske Produktionstal skulde give en Maalestok for, hvad den japanske Eksport betød, kan jeg ikke erkende. Men lad os se paa, hvad Opstillingen viser. Jeg ser bort fra Nachods Tal inden 1633, da jeg har ført Bevis for, at de er ganske urigtige. For 1634/37 udgør den japanske Eksport 21,6 % af hele den svenske Produktion, for Aarene 1646—47—49—50 10,5 %, vel at mærke, hvis Nachods Tal er rigtige, hvilket jeg paa nærværende Tidspunkt ikke er i Stand til at kontrollere. Men Tallene viser under alle Omstændigheder, at Professor Heckscher ikke med nogen Ret kan reducere Japans Eksport i Forhold til Sveriges — ukendte — Eksport til en quantité negligeeable. Andetsteds har Professor Heckscher anført, at selv et mindre Parti Kobber paa et Marked, hvor Spekulationen spiller en Rolle, kan øve Indflydelse paa Prisdannelsen, og herom er vi enige. Men her til kommer, at det jo aldeles ikke er Japans samlede Eksport, Professor Heckscher opgiver i sin Opstilling, og jeg forstaar ikke, hvorledes han tør benytte sine Tal uden samtidigt at gøre opmærksom paa, at en meget betydelig Del af Kobbereksporten fra

Japan ikke gik over det ostindiske Kompagni, men over Kina, hvorfra det solgtes ikke blot til Hollænderne, men ogsaa til andre Nationers Undersaatter. v. Dam nævner, hvorledes Kineserne fra gammel Tid fik Kobber i Japan mod Silke, vi ved, at Hollænderne i Midten af det 17. Aarh. klagede stærkt over den kinesiske Konkurrence, og i Slutningen af Aarhundredet næsten blev slaaet ud. 1698 anføres, at Hollænderne efter Hoffets Ordre kun maatte udføre 25000 picols aarlig fra Japan, medens Kineserne fik Tilladelse til at eksportere 64.020 picols¹. Dette Kobber eksporterede Kineserne selv, ogsaa til andre end Hollænderne, og fra 1676, da Englænderne fik fast Fod paa kinesisk Jord, foreligger der en Række Vidnesbyrd om, at det engelske ostindiske Kompagnis Skibe selv hentede Kobber i Kina — dette var af japansk Oprindelse, »apparently coming from the Japan trade»². Det vil af det anførte fremgaa, at for Professor Heckschers Opstilling gælder det samme som for Nachods — den er ganske uden nogensomhelst Værdi til at bevise noget som helst.

Jeg har bl. a. i Samklang med de to svenske Repræsentanter Falkenberg og Louis de Geer vist, at det oversøiske Kobber under Gustav Adolf Tiden øvede Indflydelse paa det europæiske Markeds Prisdannelse, at der bestod en Korrespondance mellem det europæiske og det oversøiske Marked, at der med andre Ord blev lagt Loft over Kobberpriserne. For Tiden efter 1650 har jeg i min Afhandling givet en Række Eksempler paa, hvorledes Hollænderne manipulerer alt efter Priserne paa europæisk og japansk Kobber, anført Wolontis og Heckschers Betragtninger over Kobbermarkedet, specielt med Henblik paa svensk Kobberpolitik, og vist, hvorledes Forholdene paa det europæiske Marked ført til en kraftig »Excolering» inden for japansk Kobberdrift. Jeg har efter Professor Heckschers Kritik intet at føje hertil, fordi det nye Stof, han fremdrager, er uden Betydning. Men jeg vil dog gerne mod Professor Heckschers Paastand om, at der ikke findes japansk Kobber paa det amsterdamske Marked, have Lov til at gøre opmærksom paa, hvad der i 1936 fandtes af ugentlige Kurslister om svensk Garkobber paa det nederlandske Institut for Prishistorie, hvor man stadig indsamler disse Lister fra Alverdens Lande. Der var da ret faa Lister for tiden indtil 1640 — ingen fra 1627—30 — og derpaa for følgende Aar:

¹ van Dam: Beschryvinge. 2 I p. 541.

² H. B. Morse: The Cronicles of the East India Company trading to China 1635—1834. I. p. 45, 110, 121, 123—24, 128—29, 132—33, 148. Oxford 1926.

1640	1674—76	1701
1642—43	1677	1703
1645—46	1679	1705—06
1648—54	1682—83	1708—10
1664—65	1686	1718
1669	1688	
1671—72	1691—94	

medens der manglede Lister for:

1641	1673	1695—1700
1644	1678	1702
1647	1680—81	1704
1655—63	1684—85	1707
1666—68	1687	1711—17
1670	1689—90	

Det er muligt, at der er kommet andre Lister til, men der vil næppe kunde fremskaffes saa mange af de ugentlige Lister, at man har Lov til nogen Slutning fra dem om Tilstedeværelse eller Ikke-Tilstedeværelse af en eller anden Kobbersort. Professor Heckscher vil sikkert være enig med mig i, at man, fordi der ingen Lister findes for svensk Garkobber en meget lang Aarrække, ikke kan slutte, at der ikke har fundet Eksport af svensk Garkobber Sted til Holland. Lad mig yderligere tilføje, at for de følgende Aar var Materialet, da der kun fandtes en eller ganske faa Noteringer, i Realiteten ganske ubrugeligt, nemlig for 1651—53, 1664—65, 1671, 1677, 1679, 1682, 1686, 1688, 1691, 1701, 1703, 1705 og 1708. Vi kan formodentlig herefter blive fri for yderligere Diskussion om Listernes Beviskraft.

Men hertil kommer, hvad Professor Heckscher naturligvis maa benægte, at det japanske Kobber ogsaa korresponderede med Kobberet paa andre europæiske Markeder; man hentede det fra Japan uden om Amsterdam — naar Forskellen mellem Priserne paa det europæiske og japanske Produkt var saa stor, at en Import til Europa betalte sig. Et Eksempel, der meget klart belyser dette Forhold har vi fra 1703—04, vedrørende den engelske Kobbereksport fra Japan via Kina. En af Kompagniskibenes Supercargoer overvejer, om man skal følge de givne Instruktioner, gaaende ud paa i Kina at hente en stor Kobberlast eller tage anden Fragt. Efter en Kalkulation over, hvad den kinesiske Vare med alle paaløbne Omkostninger vilde komme til at koste paa det engelske Marked, kommer han til det Resultat, at Forretningen ikke var profitabel nok, hvorefter man undlod at købe Kobberet ¹.

¹ Morse: Anf. Skr. p. 145.

Det oversøiske Kobbers Indflydelse ogsaa paa den europæiske Prisdannelse lader sig, som man ser, ikke bortforklare, lige saa lidt som de europæiske Kobberprisers Betydning for det japanske Marked. Professor Heckschers to af hinanden uafhængige Verdener er en Konstruktion, der hviler paa det løseste Sand.

Professor Heckscher har i sin Iver for at vise, hvor lidt det japanske Kobber betød, anført Forfattere, der ikke omtaler dets Tilstedesværelse i Amsterdam. Blandt andet citeres et Brev fra Legationssekretær Creutz fra 1718, hvor japansk Kobber ikke omtales. Maa jeg i den Forbindelse have Lov til at gøre opmærksom paa, at en Haandbog over Handel fra samme Aar — 1718 — nævner, at Kompagniet handler med Fordel i Asien og sender japansk Kobber til Europa, hvor det bruges i Aix-la Chapelles Støberier og Kanonværksteder, at der 1694 fandt en betydelig Forsendelse Sted med den indiske Flaade, og at Partierne var betydelig større i Aarene efter ¹. Det er oven i Købet en i denne Forbindelse særdeles god Kilde, idet den fik en meget stor Udbredelse, den blev næsten samtidig udgivet paa tysk i Leipzig og paa engelsk i London, og der kom en hollandsk Udgave. Bogen oplevede adskillige Oplag. Helt uvidende om det japanske Kobber i Europa har Samtiden saaledes ikke været. Mere har jeg ikke at sige herom.

Det har glædet mig, at en saa kyndig Forsker som Professor Heckscher har givet mig Lejlighed til at gennemprøve min Afhandling endnu engang. Jeg har faaet alle mine Teser bekræftede og har intet nyt at tilføje. Det skulde da være at fremhæve Nødvendigheden af at føre den historiske Undersøgelse til Bunds saa vidt gørligt, inden man begynder en teoretisk Behandling af Stoffet. Det har Wolontis ikke gjort, hvilket skæmmer hans iøvrigt i adskillige Henseender fortrinlige Arbejde, fordi hans historiske Metode ikke staar i Forhold til hans teoretiske Viden. Jeg beklager, at Professor Heckscher, fra hvis Haand der foreligger saa mange fremragende Undersøgelser, gør sig skyldig i det samme metodiske Fejlgreb i sin Polemik mod mig.

---

¹ Memoires sur le Commerce des Hollandais dans tous les Etats. p. 157. Amsterdam 1718.

Albert Olsen.